

in the world, the whole international system of governance in the Arctic is changing. This is the result of close geopolitical and economic ties of the region with the world. The transformation of the modern world system makes it necessary to assess the effectiveness of the cooperation among states in the management and development of this region, as well as to consider the possibility of improving them.

Key words: *international relations, the Arctic region, transformation, global processes, Arctic, management, the geopolitics.*

УДК 321.7 (438)

Мінєнкова Н. Є.

кандидат історичних наук, доцент

докторантка Національного університету

«Києво-Могилянська Академія» (Київ, Україна),

E-mail: minyenkova@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЛЮСТРАЦІЇ В ПОЛЬЩІ ТА СТАВЛЕННЯ ДО ЦЬОЇ ІДЕЇ ТА ПРАКТИКИ У ПОЛЬСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. *Визначено специфіку люстрації в Польщі за допомогою політологічного аналізу основних нормативних актів (закони 1997 р. і 2006 р.) та вивчення громадської думки польського суспільства щодо цього питання. Доведено, що люстрація у Польщі відповідає «моделі історичного розслідування», яка базується на відкритті та оприлюдненні правди про жертви і винуватців, а не на кримінальному покаранні останніх. Проведення люстрації у такий спосіб було обумовлено не тільки переговорним характером демократичного транзиту, але й соціальним запитом із боку польського суспільства, яке прагнуло відновити справедливість, але при цьому не було радикально налаштовано відносно винуватців у зловживаннях та порушеннях прав людини за часів попереднього недемократичного режиму.*

Ключові слова: *люстрація, правосуддя перехідного періоду, громадська думка*

Актуальність теми та стан дослідження проблеми. Чому люстрація у Польщі мала «м'який» формат «морального засудження» і пропанувала покарання тільки у випадку приховування політичними акторами правди про своє минуле за часів існування соціалістичного режиму в країні? Чому люстраційні процедури затягнулись і тривають до сьогодні, а перший закон про люстрацію вдалося прийняти тільки у 1997 році? Пошук відповідей на ці актуальні питання до цього часу викликає гострі дискусії серед науковців, а люстрація залишається певним феноменом до кінця не дослідженим. Слід також зазначити, що проблематика люстрації, завдяки зростаючій популярності в українському публіцистичному дискурсі є певною мірою заміфологізована, а зарубіжний науковий доробок, пріоритетний у цій тематиці, мало відомий в Україні. Отже, суперечливість процесу люстрації, а також триваюча наукова дискусія, щодо важливості, наслідків, специфіки люстраційних процедур в країнах Центрально-Східної Європи під час системної трансформації обумовлюють актуальність цього дослідження.

У сучасній політологічній науці проблема люстрацій в країнах посткомунізму активно досліджується зарубіжними авторами (Р. Девід, Л. Стан, Н. Недельські, Х. Уеш, М. Налєпа, А. Опалінська, П. Гжеляк, Я. Воленський, П. Жачек, Я. Холінський, П. Блажек та ін.). Більшість же статей вітчизняних авторів має публіцистичний характер, разом з тим серед наукових досліджень слід виділити розробки (С. Шевчука, О. Радченко, В. Смородинського, Я. Турчина та ін.).

Головна **мета** цієї статті полягає у визначенні специфіки процесу люстрації в Польщі за допомогою політологічного аналізу базових нормативних документів та вивчення громадської думки польського суспільства з цього питання. Гіпотеза дослідження: порівняти зміст законів «про очищення влади» із ставленням до цього питання (ідеї та практики люстрації) польського суспільства. У статті було викори-

стано дві групи джерел: перша – нормативні акти, а саме, два закони, що встановлювали засади проведення люстрації у Польщі: 1) Закон від 11 квітня 1997 р. про розкриття (інформації) о праці або службі в органах державної безпеки або співпраці з ними в 1944-1990 рр. осіб, які виконують державні функції [13]; 2) Закон від 18 жовтня 2006 р. про розкриття інформації о документах органів безпеки держави в 1944-1990 рр. та зміст тих документів [14]. Друга група джерел – соціологічні дослідження Центру вивчення громадської думки (CBOS, Centrum badań opinii społecznej) та TNS Polska (Taylor Nelson Sofres) двох найбільших польського та світового спеціалізованих центрів вивчення громадської думки з усіх важливих соціально-політичних і економічних питань. Зокрема, було проаналізовано опитування на тему люстрації, проведенні у ключові із точки зору запровадження люстраційних процедур 1992 р., 1994 р., 1996-1997 рр., 2005 р., 2006 р. [3-11].

Аналіз основних законодавчих актів у контексті моделей справедливості.

Спроба реалізувати перші люстраційні ініціативи у Польщі була здійснена вже під час роботи контрактного сейму, проте ухвалення закону відбулося тільки у 1997 році [1]. Закон передбачав, перевірку осіб, які претендували, чи вже займали державні посади, на предмет їх співпраці з органами безпеки у період з 22 липня 1944 р. до 10 травня 1990 р. Причому, встановлення факту співпраці/праці не передбачало кримінального покарання. Тільки приховування інформації визнавалось причиною для заборони здійснювати публічні функції протягом 10 років. Люстрації підлягали: президент, депутати, сенатори, особи, які займали вищі державні посади, судді, адвокати, ректори, проректори вишів, керівники радіо і телебачення. Не складали заяви особи, що народилися після 31 липня 1972 р. Люстраційна процедура була наступною: заяви подавалися до 5 Відділу Апеляційного Суду у Варшаві (названого Люстраційним судом). Контроль за внесенням заяв до вступу в дію нового закону здійснював Радник публічного інтересу (далі Радник), на цю посаду могла претендувати особа, яка мала кваліфікацію судді. Радник оцінював заяви і визначав їх правдивість, у випадку неправдивої інформації подавав позив до суду на особу, яка подала неправдиву інформацію.

Новий люстраційний закон, підготовлений «Правом і Справедливістю» («Prawo i Sprawiedliwość», PIS) був ухвалений Сеймом Речі Посполитої 18 жовтня 2006 р. і процес люстрації зазнав принципових змін. Було ліквідовано цілий ряд інституцій: Люстраційний суд, посаду Радника публічного інтересу, автолюстрацію. Розширено коло осіб, які повинні пройти люстрацію (працівники вишів від ад'юнктів до ректора, співробітники Польської академії наук (ПАН) (в загальній кількості цифра збільшувалась з 27 тис. до 400-700 тис.) [1]. Змінилась також дата співпраці (була з 1944 до 10 травня 1990 р.) стала до 31 липня 1990 р. Був скасований статус «оскарженого» [1]. Але за змістом цей закон, як і попередній пропонував покарання, через відсторонення від заняття на певний час посад, тільки за укриття, чи подання неправдивої інформації.

Аналіз змісту двох законів, що регулювали засади проведення люстрації, дає можливість стверджувати, що головною метою люстраційних процедур було не допущення до державних установ осіб, які у минулому працювали/співпрацювали із службами безпеки, чи займали керівні державні посади за часів недемократичного режиму. Причому захист нової держави спирався на перевірку достовірності люстраційних заяв та оприлюдненні інформації. Запропонований формат – покарання виключно в випадку подачі неправдивої декларації був інноваційним, оригінальним підходом у розрахунку із минулим для країн Центрально-Східної Європи, який на думку польського дослідника М. Кротошинського, слід віднести до «моделі історичного розслідування» [2, с. 47]. За філософією цього підходу у розрахунку з минулим (вирішення «проблеми катів та жертв» за С. Хантінгтоном) передбачалось відновити правду, що стане основою для примирення. Необхідність розкриття інформації про злочини, у цій моделі, було способом відновлення гідності жертв

та заспокоєння болі рідних і близьких, навіть коли винні залишалися невідомими. Крім того, оприлюднення інформації про різноманітні зловживання у державних установах, чи про осіб, які в них працювали повинно було сприяти відновленню віри, в то, що політичні інститути у майбутньому будуть дотримуватися стандартів у галузі прав людини. Причому, наголос робився не на репресіях проти осіб, які вчинили злочини, а тільки на оцінці, вивченні «спадщини порушень прав людини та їх фіксації» [2, с. 37]. Оскільки, прозорість політичного життя вважалась основою для побудови демократичного управління. Типовою рисою цієї моделі стали комісії правди, що створювались для виявлення порушень прав людини в певний час [12, с. 73]. Ці комісії на думку А. Росс є «певним компромісом між інституціональною справедливістю та священним мовчанням і безкарністю». Модель «історичного розслідування» характерна для транзитів в результаті переговорів. При такому «переході» опозиція намагається реалізувати інтереси жертв, прагне відновити справедливість, разом з тим, влада є ще достатньо сильною, що б забезпечити уникнення кримінальних переслідувань винуватцям злочинів, багато з яких можуть займати певні посади і при новому режимі [12, с. 74].

Отже, основні нормативні акти, що регулювали засади люстрації у Польщі, за змістом відповідали «моделі історичного розслідування». Польська «м'яка» модель люстрації передбачала покарання (не можливість займати певні посади протягом 10 років) тільки у випадку приховування інформації про факт співпраці/праці із попереднім недемократичним режимом. Слід також звернути увагу, що обидва закони і 1997 р., і 2006 рр. у назвах містили «...Про розкриття праці...» чи «...Розкриття інформації». Тобто, головна мета, закладена у змісті основних правових документів, що регулювали процес люстрації у Польщі – відновлення правди, історичної справедливості як основи для розбудови нової демократичної держави та способу подолання трагічного досвіду минулого. У цьому контексті цікаво буде виявити наскільки це відповідало прагненням польського суспільства, а саме чому поляки підтримували люстрацію? Які висували аргументи, чи вимагали кримінального, морального покарання для винуватців злочинів у минулому?

Ставлення поляків до ідеї та практики люстрації, аргументи «за» і «проти». У питанні люстрації громадська думка польського суспільства відрізняється сталою більшістю прибічників ніж противників. За дослідженнями проведеними CBOS найбільшої підтримки люстрація мала у 1997 р. – 76%, при найнижчим показнику противників – 12%, що за часом відповідає вступу в дію першого закону «про люстрацію». Найнижча підтримка була зафіксована у 1999 р. і 2002 р. – 56%, що можна пов'язати із спробами лівих політичних сил змінити люстраційне законодавство, а також збільшенням політичних скандалів, викликаних «дикою люстрацією». Найвищий показник противників було зафіксовано у 1994 р. – до 36% (Див. Таб. 1).

Табл. 1.

Підтримка/не підтримка люстрації за дослідженнями CBOS [3-11]

Рік	1993	06.1994	12.1997	09.1999	03.2002	2005
«За»	64%	57%	76%	56%	56%	68%
«Проти»	26%	36%	12%	31%	31%	20%

Слід також зазначити, що у питанні кого люструвати сталою є тенденція підтримки ідеї розширення люстраційних практик на як можна більшу категорію осіб, які виконують важливі публічні функції в державі (від прем'єра, віце-прем'єрів, президента, міністрів, депутатів обох палат парламенту, керівництва банків, суддів, прокурорів до журналістів, вчителів і викладачів вишів). А також, зростанням підтримки ідеї люстраційних перевірок для всіх осіб які займають найвищі посади у законодавчій, виконавчій та судовій владі (близько 90% у 2005 р., що на 8-9% більше ніж у 1997 р.) [11, с. 4-6].

Цікавим є також питання чому поляки підтримують ідею проведення люстрації. У грудні 1996 р., на передодні ухвалення першого закону (квітень 1997 р.) CBOS

було проведено дослідження за результатами якого 76% опитаних висловилися за відкриття доступу до своїх тек, що зберігаються у Міністерстві внутрішніх справ. Протилежної точки зору дотримувалось 11% опитаних. У порівняння з 1993 р. підтримка виросла на 6% [3, с. 2]. Порядок аргументів прихильників люстрації був наступним: 1) прозорість суспільного життя, щоб було зрозуміло, хто ким є; 2) очищення, щоб агенти відсунути від влади; 3) оновлення – нова система, нові «чисті» люди; 4) правна відповідальність; 5) моральна відповідальність; 6) наведення порядку, заспокоєння політичного життя; 6) ліквідація загрози з боку колишніх агентів; 7) відновлення справедливості; 8) на благо країни, щоб було краще [3, с. 2]. І хоча із часом, коли люстрація вже була не тільки ідеєю, але й практикою політичного життя, підтримка тези про відкриття тек, викликала, дискусії, щодо того, хто саме повинен мати право доступу до інформації, що зберігається в Інституті національної пам'яті, сама ідея відкриття архівів і доступу до них завжди мала абсолютну більшість прихильників (дві третіх населення) ніж противників у Польщі [10, с. 8].

Обґрунтовуючи необхідність прийняття закону «про люстрацію», респонденти насамперед, акцентували перші три позиції, підкреслюючи значення прозорості, очищення та оновлення суспільно-політичного життя. Менше уваги у своїх висловлюваннях вони приділили необхідності застосування до колишніх співробітників і агентів служби безпеки правової та моральної відповідальності і справедливості. Цікавим є також те, що серед аргументів «за» люстрацію знаходиться і сподівання на те, що ця практика буде сприяти благополуччю країни.

Серед аргументів проти було визначено: 1) «часові обмеження» на злочини, минуле, історія; 2) концентрація на сучасності та майбутньому; 3) стурбованість результатами люстрації (конфлікти, порушення спокою); 4) відсутність віри в ефективність перевірки (нічого не зміниться); 5) є речі важливіші; 6) переконання у несправедливості люстрації; 7) впевненість у неповноті архівів; 8) наголошення на ірраціональності, непродуктивності витрачання грошей; 9) необхідність вміти прощати провини [3, с. 3].

Отже, у своїх відповідях респонденти, насамперед, підкреслювали, що час для проведення розслідувань минув, що злочини та провини, скоєні у минулому не можуть бути засуджені сьогодні, минуле повинно бути залишено історикам. Замість люстрації слід зосередитися на майбутньому, разом з тим противники люстрації побоювалися її деструктивних для суспільства наслідків, не вірили в її ефективність, справедливість. Крім того, процедури перевірки, вважалися ненадійними, оскільки розповсюджувалися тільки на окремих людей, більш того стан державних архівів не дозволяв досягти істини.

Це дослідження також свідчить, що респонденти у 1997 р. пов'язували ідею люстрації із правом отримання інформації про себе. Три чверті (74%) опитаних погодились, що в Польщі, як і в колишній Східній Німеччині, кожен громадянин повинен мати доступ до своїх тек, що знаходяться у МВС [3, с. 6], а 59% респондентів висловили думку, що громадськість має право знати подробиці біографій політиків [3, с. 6]. При тому, що у необхідності прийняти закон про люстрацію респонденти найчастіше також підкреслювали значення прозорості у суспільному житті.

Ставлення поляків до проблеми люстрації змінювалось. Напередодні прийняття другого закону значна частина опитаних вважала люстрацію елементом політичної гри, а не негайною проблемою яку треба вирішувати (2006 р. – 70%; 2007 – 69%) [10, с. 2], хоча ще у 1997 р. 47% опитаних не погоджувались із таким трактуванням люстрації, при 32% позитивних відповідей. На наш погляд, оцінка люстрації певною мірою залежала від практики її реалізації, а саме зростання «незадоволення і визначення її як «інструменту політичної гри» було зафіксовано також у лютому 1993 р. – 41%, що може бути пов'язано із негативною пам'яттю про «ніч тек» та розповсюдженням теми люстрації в засобах масової інформації. Хоча, як свідчать результати соціологічних досліджень найбільше незадоволення люстрацією фіксується

саме починаючи із 2006 р., що можна пояснити частими політичними скандалами із використанням люстраційної тематики, дикою люстрацією, а також вступом у дію другого закону, який значно розширював категорії осіб, що підлягали люстрації і змінював процедуру.

При визначенні вище тенденції – «стомлення» польського суспільства люстрацією, значна більшість поляків і на передодні першого, і другого законів висловлювалася за «очищення влади» від колишніх співробітників недемократичних режимів та заборону для них займати важливі публічні функції у державі, зокрема у 1992 р. за висловилося 70%; [6, с. 2]; у 1994 р. – 72% [7]; у лютому 1996 – 67%; у грудні 1999 р. – 59%; 2005 р. – 56%; 2006 р. – 59%; 2007 р. – 62% [5, с. 10]. На наш погляд, це можна розглядати, як бажання суспільства «зірвати із минулим», тобто провести декомунізацію у політичній сфері, шляхом кадрового очищення. Слід звернути увагу, що підтримка ідеї декомунізації значною мірою корелюється із позитивною оцінкою люстрації. Так, дослідження CBOS у 2005 р. показали, що серед прибічників люстраційних процедур абсолютна більшість висловлює підтримку і для декомунізації, і навпаки майже половина противників люстрацій не підтримує і ідею декомунізації, серед тих хто не визначився із ставленням до люстрації більшість також не може окреслити своє позиції і до ідеї декомунізації [11, с. 11].

Висновки. По-перше, два основних нормативних акти 1997 р. і 2006 р., що регулювали процес люстрації у Польщі пропонували «м'яку» модель, що передбачала покарання (через не можливість займати певні публічні посади у новій державі) тільки у випадку приховування факту праці/співпраці із попереднім режимом через подання неправдивою інформації у люстраційній заяві. Проведення люстрації у такий спосіб відповідало «моделі історичного розслідування», яка передбачала, перш за все, відновлення правди про злочини, їх винуватців та жертв задля примирення та подолання минулого. Оприлюднення інформації про різноманітні зловживання у державних установах повинно було сприяти відновленню віри, в то, що політичні інститути у новій державі будуть працювати на інших засадах, дотримуючись прав і свобод громадян та реалізуючи національні інтереси.

По-друге, вивчаючи громадську думку польського суспільства у питанні люстрації під час підготовки та зміни законодавства у 1997 р. та 2006 р. можна констатувати, що сама ідея люстрації позитивно оцінювалася більшістю польського суспільства. Причому, у свідомості поляків люстрація була пов'язана із бажанням пізнати правду про себе і відповідно про минуле осіб, які претендують на важливі посади у державі. Крім того, оцінюючи люстрації як інструмент для прозорості, очищення, оновлення, і навіть, покращення суспільно-політичного життя, значна частина польського суспільства і в 90-х рр., і в 2000-х рр. висловлювалася за відсторонення колишніх співробітників від важливих державних посад у новій демократичній польській державі. Тобто для того, щоб подолати проблеми минулого поляки готові були до морального засудження негативних явищ і покарання людей (через відсторонення на певний час від найвищих державних посад), які у минулому порушували закон. Разом з тим, при абсолютній підтримці ідеї люстрації (до 2005 р.), практика її здійснення призвела до певного «стомлення» суспільства цією тематикою, і більшість поляків вже із 2006 р. вважала люстрації інструментом політичної гри та проблемою другорядного значення.

По-третє, основні нормативні акти (закон 1997 р. і 2006 р.), що встановлювали правила проведення процесу люстрації у Польщі за змістом відповідали прагненням суспільства, а саме – бажанню відновити історичну справедливість, пізнати правду про себе та осіб, які претендували на важливі державні посади у новій польській державі.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Міненкова Н. Є. Люстрація як політична практика посткомунізму: приклад Польщі / Н. Є. Міненкова // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – К., 2011. – Випуск 53 (10). – С. 503-510.

2. Krotoszyński M. *Lustracja w Polsce w świetle modeli sprawiedliwości okresu tranzycji* / Michał Krotoszyński. – Wydawca Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2014. – 158 s.
3. *Lustracja problem społeczny czy gra polityczna* // Komunikat z badań CBOS. –BS/8/8/97. – Warszawa, styczeń 1997. – 16 s.
4. *Lustracja problem wciąż aktualny* // Komunikat z badań CBOS. – BS/34/34/96. – Warszawa, luty 1996. – 11 s.
5. *O lustracji i sposobie ujawniania materiałów zgromadzonych w IPN* // Komunikat z badań CBOS. – BS/102/2007. – Warszawa, czerwiec, 2007. – 15 s.
6. *Opinii o ostatnich wydarzeniach w Polsce* // Komunikat z badań OBOP. – Warszawa, 1992. – 12 s.
7. *Polacy o lustracji* // Komunikat z badań CBOS. – BS/139/124/94 – Warszawa, sierpień, 1994. – 7 s.
8. *Polacy o lustracji* // Komunikat z badań CBOS. – BS/26/99 – Warszawa, luty, 1999. – 8 s.
9. *Polacy o lustracji i Ustawie lustracyjnej* // Komunikat z badań CBOS. – BS/89/99 – Warszawa, czerwiec, 1999. – 12 s.
10. *Polacy o lustracji i ujawnianiu materiałów zgromadzonych w INP* // Komunikat z badań CBOS. – BS/147/2006. – Warszawa, październik, 2006. – 14 s.
11. *Powracające tematy lustracji i dekomunizacji w Polsce* // Komunikat z badań CBOS. – BS/43/2005. – Warszawa, marzec 2005. – 13 s.
12. Ross A. *Truth and consequences in Guatemala* // *GeoJournal* / [Електронний ресурс] – 2004. – № 1. – vol. 60. – Режим доступу: www.springerlink.com/content/w21612532h88n771/fulltext.pdf. (дата звернення 20.06.2015) – Назва з екрана.
13. *Ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz.U. 1997 nr 70 poz. 443)* // [Електронний ресурс] / Internetowy System Aktów prawnych. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970700443>. (дата звернення 20.06.2015) – Назва з екрана.
14. *Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944—1990 oraz treści tych dokumentów* // *Dziennik Ustaw.* - № 218. – S. 10809-10837.

REFERENCES:

1. Minye nkova N.C. *Lyustraciya yak politichna praktika postkomunizmu: prikład Pol'schi* // *Gileya: naukovij visnik: Zbirnik naukovih prac'*. – K., 2011. – Vypusk 53 (10). – S. 503-510.
2. Krotoszyński M. *Lustracja w Polsce w świetle modeli sprawiedliwości okresu tranzycji* / Michał Krotoszyński. – Wydawca Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2014. – 158 s.
3. *Lustracja problem społeczny czy gra polityczna* // Komunikat z badań CBOS. –BS/8/8/97. – Warszawa, styczeń 1997. – 16 s.
4. *Lustracja problem wciąż aktualny* // Komunikat z badań CBOS. – BS/34/34/96. – Warszawa, luty 1996. – 11 s.
5. *O lustracji i sposobie ujawniania materiałów zgromadzonych w IPN* // Komunikat z badań CBOS. – BS/102/2007. – Warszawa, czerwiec, 2007. – 15 s.
6. *Opinii o ostatnich wydarzeniach w Polsce* // Komunikat z badań OBOP. – Warszawa, 1992. – 12 s.
7. *Polacy o lustracji* // Komunikat z badań CBOS. – BS/139/124/94 – Warszawa, sierpień, 1994. – 7 s.
8. *Polacy o lustracji* // Komunikat z badań CBOS. – BS/26/99 – Warszawa, luty, 1999. – 8 s.
9. *Polacy o lustracji i Ustawie lustracyjnej* // Komunikat z badań CBOS. – BS/89/99 – Warszawa, czerwiec, 1999. – 12 s.
10. *Polacy o lustracji i ujawnianiu materiałów zgromadzonych w INP* // Komunikat z badań CBOS. – BS/147/2006. – Warszawa, październik, 2006. – 14 s.
11. *Powracające tematy lustracji i dekomunizacji w Polsce* // Komunikat z badań CBOS. – BS/43/2005. – Warszawa, marzec 2005. – 13 s.
12. Ross A. *Truth and consequences in Guatemala* // *GeoJournal* / [Electronic resource] – 2004. – № 1. – vol. 60. – Access mode : www.springerlink.com/content/w21612532h88n771/fulltext.pdf. (Accessed 20 July 2015)
13. *Ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz.U. 1997 nr 70 poz. 443)* // [Electronic resource] / Internetowy System Aktów prawnych. – Access mode : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970700443>. (Accessed 20 July 2015)
14. *Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944—1990 oraz treści tych dokumentów* // *Dziennik Ustaw.* - № 218. – S. 10809-10837.

Миненкова Н. Е., кандидат исторических наук, доцент докторантка Национального университета «Киево-Могилянская Академия» (Киев, Украина), E-mail: minyenkova@gmail.com

Особенности люстрации в Польше и отношение к этой идее и практике в польском обществе.

Аннотация. Определена специфика люстрации в Польше с помощью политологического анализа основных нормативных актов (законы 1997 и 2006 гг.), а также изучения общественного мнения польского общества по этому вопросу. Доказано, что люстрация в Польше соответствует «модели исторического расследования», которая базируется на открытии и обнародовании правды о жертвах и виновников, а не на уголовном наказании последних. Проведение люстрации таким образом было обусловлено не только переговорным характером демократического транзита, но и социальным запросом со стороны польского общества, которое стремилось восстановить справедливость, но при этом не было радикально настроено относительно виновников злоупотреблений и нарушений прав человека во времена предыдущего недемократического режима.

Ключевые слова: люстрация, правосудие переходного периода, общественное мнение.

Minenkova N., PhD in historical sciences, docent, Doctoral Candidate, National University of «Kyiv-Mohyla Academy» (Kyiv, Ukraine), E-mail: minyenkova@gmail.com

The main features of lustration in Poland. Its attitude and practices in the Polish society.

Abstract. It is determined in the article the specifics of lustration in Poland with the help of political analysis of the basic regulations (laws of 1997 and 2006) and Public Opinion. Research of the Polish society to this issue. Proved that lustration in Poland corresponds to the «model of historical investigation» based on the discovery and disclosure of the truth about the victims and the perpetrators, not on punishing the criminal past. Conducting the lustration in this way was not only due to the nature of the negotiation character of the democratic transit, but also the social demands on the part of Polish society, which sought to restore the justice, but was not radical regarding the culprits of abuse and human rights violations in times of the previous undemocratic regime.

Key words: lustration, transitional justice, public opinion.

УДК 35.07/321

Леськів М.

аспірантка кафедри теорії та історії політичної науки,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів, Україна), E-mail: kurylom@ukr.net

ФІЛОСОФСЬКО-ТЕОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ «ЛЮДИНИ ПОЛІТИЧНОЇ» В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Анотація. Проаналізовано процес зародження християнства та його вплив на формування політичного життя суспільства. Розглянуто головні підходи до розуміння політичної людини у добу Середньовіччя. Визначено, що політичне життя середньовічного суспільства засноване на взаємовідносинах світської та духовної влади.

Ключові слова: духовність, моральність, божественний закон, моральний закон, гріх, віра, всесвітня монархія.

Актуальність теми полягає у визначенні основних характеристик політичної людини та соціальних відносин, що формувалися на засадах теологічної доктрини. Епоха Середньовіччя сформувала нове, релігійне бачення побудови суспільно-політичних відносин, ролі держави й духовного життя людини. Середньовічна традиція єдності релігії й держави, частково відображається у нинішніх взаємовідносинах церкви та політики.

Політико-правове бачення суспільного життя у добу Середньовіччя обмежувалося релігійною свідомістю, основу якого складало християнство. Початки політичної доктрини, за словами Б. Кухти, «спіралися на заперечення рабовласницької держави, платонівську ідею про вищість духовного світу над матеріальним, думку Ари-